

Βίοι & Πολιτείες

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ
katoiko@enet.gr

Τζον Κιν

Στην πρώτη παγκόσμια ιστορία της δημοκρατίας που γράφτηκε εδώ και πάνω από έναν αιώνα, ο Τζον Κιν, από τους σημαντικότερους πολιτικούς στοχαστές του καιρού μας, θέτει μια σειρά από κρίσιμα και προκλητικά ερωτήματα για τις απαρχές, το δύσκολο παρόν και το αβέβαιο μέλλον αυτής που παραμένει η καλύτερη μορφή διακυβέρνησης. Η οποία δεν γεννήθηκε στην Αθήνα των κλασικών χρόνων, αλλά τουλάχιστον δύο χιλιετίες νωρίτερα, όπως επιχειρηματολογεί ο Κιν στην ανατρεπτική μελέτη του.

ΦΩΤΟ: ΜΑΡΙΑ ΦΩΤΟΥ

είναι η συχνότερη αμφισβήτηση της εξουσίας. Οι δημοκρατίες μας γίνονται έτσι πιο ζωντανές, αλλά και πιο επιρρεπείς στην αποκάλυψη σκανδάλων – στην Ελλάδα έχετε μια σχετική λέξη, τη “σκανδαλολογία”. Αυτό συνεπάγεται ότι αλλάζει το νόημα της δημοκρατίας, που τώρα σημαίνει κάτι παραπάνω από την περιοδική έκφραση της βούλησης του κυρίαρχου λαού. Φτάνει να σημαίνει τη διαρκή δημόσια άσκηση ελέγχου και τη διαρκή απαίτηση για λογοδοσία από την πλευρά της εξουσίας, στο όνομα της ισότητας μεταξύ των πολιτών. Όταν οι εποπτεύοντες θεσμοί λειτουργούν σωστά, μετριάζουν την αλαζονεία της εξουσίας, ξεσκεπάζουν τις αυθαιρέσεις, αναγκάζουν εκείνους που παίρνουν αποφάσεις να συμπεριφέρονται συχνότερα σαν κοινοί θνητοί, αντί για θεότητες. Η εποπτεύουσα δημοκρατία επιδιώκει να είναι μια υγιής συλλογικότητα απέναντι στις παθολογίες του παλαιού απλούστερου μοντέλου της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας».

Κανένας θεσμός εποπτείας δεν μας προειδοποίησε για την οικονομική κρίση – πώς το εξηγείτε;

«Υπάρχουν χώροι όπου δραστηριοποιούνται ελάχιστοι θεσμοί εποπτείας. Τέτοιοι είναι ο τραπεζικός και χρηματοπιστωτικός τομέας, όπου τα όργανα ελέγχου στελεχώνονται από ανθρώπους του χώρου. Σαν να βάζεις κασίκες να φυλάξουν έναν κήπο. Γι’ αυτό δεν λειτούργησαν σαν ανεξάρτητα σώματα ελέγχου και δεν αποκάλυψαν τις τακτικές του χρηματοπιστωτικού τομέα, μέχρι που έσκασε η φούσκα, οδηγώντας αρκετές οικονομίες στο χείλος της κατάρρευσης. Σε αυ-

Ο δημόσιος έλεγχος αντίδοτο στην αλαζονεία της εξουσίας

«Κινδυνεύει η δημοκρατία;» είναι η πρώτη μου ερώτηση στον Κιν. Ο τίτλος του βιβλίου του, που θα κυκλοφορήσει την επόμενη εβδομάδα στη Βρετανία, φέρει τον ανησυχητικό τίτλο «The Life and Death of Democracy». Θέλω να του πω ότι, έτσι όπως το θέτει, μοιάζει σαν να θεωρεί ότι έκλεισε ή κλείνει ο κύκλος της ζωής της. Αλλά δεν προλαβαίνω γιατί ο Κιν, με λόγο καθαρό και χειμαρρώδη, είναι έτοιμος να πιάσει την ιστορία από την αρχή προκειμένου να μου εξηγήσει τι εννοεί. «Στο βιβλίο προσπαθώ να μιλήσω για τις τρεις εποχές της δημοκρατίας», αρχίζει. «Η πρώτη είναι η εποχή της διακυβέρνησης διά της δημόσιας συνάθροισης που άνηθε στον ελληνικό κόσμο μεταξύ του 6ου και του 3ου αιώνα π.Χ. Δεύτερη είναι η εποχή της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας που ανατέλλει το τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα». Σήμερα διανύουμε την τρίτη εποχή, αυτήν της μετα-αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, λέει. Οι δημοκρατίες του κόσμου μας υφίστανται από ανεπαίσθητες έως σαρωτικές αλλαγές, το πολιτικό σύστημα που έχουμε μάθει να θεωρούμε αυτονόητο και ακλόνητο τρεκλίζει – συχνά κόντρα στις πείσιμονες απόπειρες ορισμένων να αντιστρέψουν τη φορά των πραγμάτων – και μια

νέα εκδοχή της δημοκρατίας μοιάζει να οικοδομείται. Πώς θα εξελιχθεί; Αυτό το ανοικτό ερώτημα απασχολεί τον Κιν.

Λέτε ότι οι σύγχρονες δημοκρατίες είναι ανολοκλήρωτες, ότι μοιάζουν με πείραμα που βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Σε ποιο στάδιο είμαστε;

«Σε εκείνο που ξεκίνησε γύρω στα 1945, όταν αρχίζουν να μετασχηματίζονται οι αληθινές, αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες του κόσμου – που τότε ήταν μόλις δώδεκα. Εκτοτε έχει δραματικά αυξηθεί ο αριθμός των δημοκρατικών καθεστώτων, αλλά εμένα με ενδιαφέρουν λιγότερο οι αριθμοί και περισσότερο οι βασικές αλλαγές που έχουν μεσολαβήσει και οι οποίες συνεχίζονται. Από το 1945 έχουμε επινοήσει περισσότερους από εκατό θεσμούς εποπτείας, που κάνουν την εμφάνισή τους για πρώτη φορά στην ιστορία της δημοκρατίας. Είναι θεσμοί που ελέγχουν με ποιο τρόπο ασκούν την εξουσία τους οι κυβερνήσεις, αλλά και οι επιχειρήσεις που επηρεάζουν τη ζωή μας: συνελύσεις πολιτών, συμμετοχικός προϋπολογισμός, ανεξάρτητα δικαστήρια, ανεξάρτητες αρ-

χές, οικολογικές ομάδες, δεξαμενές σκέψης κ.ά. – υπάρχει πια μια τεράστια ποικιλία από μηχανισμούς, οι περισσότεροι από τους οποίους λειτουργούν στον μη κυβερνητικό χώρο, στο πεδίο της κοινωνίας των πολιτών. Αυτή είναι η πιο σημαντική ένδειξη προς την κατεύθυνση αυτής που ονομάζω “εποπτεύουσα δημοκρατία”. Είναι, όμως, μια διαδικασία σε εξέλιξη. Την οποία μπορούμε καλύτερα να αντιληφθούμε κοιτάζοντας

«Ζούμε στην εποχή της εποπτεύουσας δημοκρατίας»

την Ινδία. Πέρα από το κλισέ της “μεγαλύτερης δημοκρατίας του κόσμου”, αποτελεί ένα εξαιρετικό πολιτικό εργαστήριο, όπου από το 1940 έως σήμερα παρακολουθούμε τη δημιουργία μιας σειράς από θεσμούς ελέγχου, σώματα διαβούλευσης και μεθόδους διεκδίκησης εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών, που σπρώχνουν τη χώρα προς την κατεύθυνση της εποπτεύουσας δημοκρατίας».

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της εποπτεύουσας δημοκρατίας σε αυτό το στάδιο;

«Μία από τις μακροπρόθεσμες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στις δημοκρατίες του κόσμου

τόν τον χώρο είναι επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας θεσμών με ανεξαρτησία και δύναμη. Βλέπουμε ήδη τις πρώτες κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση, τόσο από την πλευρά του αμερικανικού υπουργείου Οικονομικών όσο και εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής».

Και πώς προσαρμόζονται οι φορείς της εξουσίας στο νέο πολιτικό τοπίο της εποπτεύουσας δημοκρατίας;

«Ενα από τα προβλήματα είναι η δυσκολία τους να αντιληφθούν και να κατανοήσουν τον βαθύ μετασχηματισμό που βιώνουμε. Και οι απόπειρες ορισμένων πολιτικών κομμάτων και πηγών να εντείνουν τον έλεγχο που ασκούν, όπως για παράδειγμα ο Μπερλουσκόνι που επανειλημμένα έχει πει ότι “αυτή η δημοκρατία είναι πολύ μπερδεμένη και χαοτική, γιατί δεν μου δίνετε το 51% ώστε να τα τακτοποιώ όλα;”. Ενα πρόβλημα, λοιπόν, είναι εκείνο που επιδιώκουν να επιστρέψουν σε ένα παλαιότερο απλοϊκό λαϊκίστικο μοντέλο, όπου η δημοκρατία εξαντλούνταν στην περιοδική άσκηση του εκλογικού δικαιώματος. Αλλα παραδείγματα ήταν οι κυβερνήσεις του Τζον Χάουαρντ στην Αυστραλία και του Σιναουάτρα στην Ταϊλάνδη. Στον Τσάβες, ε-